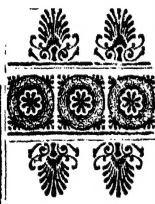

સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો

"મુગોળ શિક્ષક"

ક્રમ નં ૦-૩-૦

પાસ્ટેજ બંધુ.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

"મુગોળ શિક્ષક" વગેરેના કર્તા. શાહપોર-સુરત.

મુકસેલર લલુલાલ નારણદાસ લીમડાચોક-સુરત.

૮૫૭૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૫૭૬ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ભગવદ્ગીતા ૧૨/૧૩

વિષય મ ૪૫૨ : ૧૪૪ : ૨ : ૨૩૪૬૪

મુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાને

“મુખ્ય શિક્ષક”

— રચનાર —

છગનલાલ ભોતીરામ શાહ.

“મુખ્યગણિત શિક્ષક” “ડિક્ટેશન શિક્ષક” વગેરેના કર્તા.

રચનારનું ઠેકાણું:—શાહપોર-મુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ ભોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર-મુરત.

કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આવૃત્તિ ૨ છ ૧૦૦૦ પ્રત.

મુરત ચઢિયાના પુલપર ટાંકી પાસે આવેલા ‘શંકર’ પ્રિન્ટિંગ

પ્રેસમાં નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકળે છાપ્યો.

તાં ૧ લી અક્ટોબર સને ૧૯૨૧

કિંમત રૂ. ૦-૩-૦.

મહેશ્વરના કૃતિ આવાડના એજંટ દુ. ધ. ગવર્નર
જિ. એ. મહાદુરે પોતાના હુકમ નં. ૭૬ તા. ૨-૮-૧૬ થી

— “અંકગણિતનાં મનોચત્ન”

કૃતિ આવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કુલોમાં
ધનામ અને લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજૂર કર્યો છે.

— “ડિક્ટેશન શિક્ષક”

બાળપાથીથી પાંચમી સુધીના તથા ત્રિવેદિવાચનમાળા
પુસ્તક પહેલાનો

ડિક્ટેશન શિક્ષકમાં શું શું છે ?

૧] પાઠવાર અધરા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર. ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

સુંદરજી કૃત નવી પહેલીના અર્થ બે આના.

જામનગર } સ્ટેટમાં “અંકગણિતનાં મનોચત્ન”
વાંકાનેર }

ટેકસ્ટ બુક તરીકે મંજૂર થએલા છે.

કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર—સુરત.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો

ભૂગોળ શિક્ષક

દિશાઓ.

દિશાઓ ચાર છે. પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ.

જે દિશામાં સુરજ ઊગે છે તે ઊગમણી કે પૂર્વ દિશા.

જે દિશામાં સુરજ આથમે છે તે આથમણી કે પશ્ચિમ દિશા.

સુરજ સામું મોં કરી ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા. અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા.

રાતે ધ્રુવનો તારો હંમેશાં જે તરફ દેખાય છે તેને ઉત્તર દિશા કહે છે. ઉત્તરની સામેની દક્ષિણ દિશા, તેમજ પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા.

નકશાની દિશાઓ.

નકશા સામું મોં કરી ઉભા રહીએ, તો માથા તરફની એટલે ઉપરની ઉત્તર દિશા. પગ તરફની એટલે નીચેની દક્ષિણ દિશા. જમણા હાથ તરફની પૂર્વ દિશા, અને ડાબા હાથ તરફની પશ્ચિમ દિશા.

સૂચના:—નકશામાં હરકોઇ જગા બીજી જગાની ઉપલી મેર આવેલી હોય તો તે ઉત્તરે કહેવાય. નીચલી મેર આવેલી

૪] બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોયત્ન” ચાર આના.

હોય તો દક્ષિણે કહેવાય. જમણી તરફ આવેલી હોય તો પૂર્વે અને ડાબી તરફ આવેલી હોય તો પશ્ચિમે કહેવાય.

ખુણાઓ.

ખુણાઓ ચાર છે. અગ્નિ, નૈઋત્ય, વાયવ્ય, ઇશાન.

પૂર્વ અને દક્ષિણ વચ્ચેનો અગ્નિ ખુણો.

દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો નૈઋત્ય ખુણો.

પશ્ચિમ અને ઉત્તર વચ્ચેનો વાયવ્ય ખુણો.

ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેનો ઇશાન ખુણો.

દિશા ને ખુણા વિષે. દોહરો.

મુરજ ઉગે છે પૂર્વમાં, આથમતો પશ્ચિમ;

પૂર્વ બાણી મોં રાખતાં, જમણી ગમ દક્ષિણ;

ડાબી ગમ ઉત્તર દિશા, મળી દિશા થઇ ચાર;

એ ચારે દિશા તણો, મનમાં કરો વિચાર;

ઉત્તર પૂર્વ વચ્ચે રહો, ઇશાન ખુણો ચાર;

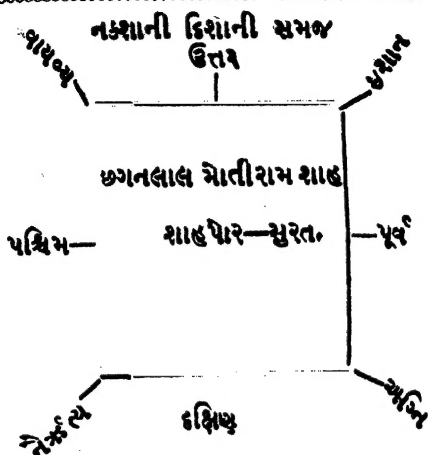
દક્ષિણ પૂર્વ તણી વચ્ચે અગ્નિ ખુણ નિરધાર;

દક્ષિણ પશ્ચિમ મધ્યમાં, નૈઋત્ય ખુણો બાણ;

ઉત્તર પશ્ચિમે હવે, વાયવ્ય મનમાં આણ.

બીજા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં
“અંકગણિતનાં મનોયત્ન” ભાગ ૧.
ચાર આના.

બીજા પોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" એ આના. [૫]

વ્યાખ્યાઓ.

શહેર—જેમાં હારખંધ ને છાખંધ ઘણાં ઘરો તથા મોટાં મોટાં બજારો આવેલાં હોય તે.

કોટ—શહેરના બચાવ માટે બાંધેલી બાડી, પહોળી ઉંચી ભીંત.

પરાં—શહેરનો પાછળથી વધેલો ભાગ. (મોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ)

દરવાજા—બહારના કોટમાં જવા આવવા માટે મુકેલાં મોટાં બારણાં.

૬] બીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અહીં આના.

ભાગળ—અંદરના કોટમાં જવા આવવા માટે મૂકેલાં નાનાં બારણાં.

ખાડી—નદીના કાંઠા પર જવા આવવા માટે મૂકેલા નાના હરવાળા.

નકશો—કોઈ ગામ કે શહેરનો કાગળ પર માપ પ્રમાણે ચિત્રેલો નમુનો.

સડક—પથરથી બાંધેલો રસ્તો.

રેલવે—લોઢાની સડકનો બાંધેલો રસ્તો જેના પર આગગાડી ચાલે છે તે.

સ્ટેશન—આગગાડી ઉભી રાખવાનું મુકરર ઠેકાણું.

પ્લાટફોર્મ—આગગાડીમાંથી ઉતારવાને ચઢવા ઉતરવાની જગા.

ગુડસયાડ—આગગાડીમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવાનું ઠેકાણું.

જંકશન—જ્યાં આગળ આગગાડીના રસ્તા મળે છે તે.

આયાત—ખીજે ગામથી આવતો માલ.

નિકાસ—ખીજે ગામ જતો માલ.

ગેટ—પોલીસનું થાણું અથવા ચોકી.

ખાડું—જે ઠેકાણે વહાણ લંગારવામાં આવે છે તે.

હકકો—વહાણમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવા માટે બાંધેલો લાકડાનો ઘાટ.

પૂલ—નદી કે ખાડી પરથી માણસો તથા ગાડીઓ જવા માટે બાંધેલો રસ્તો.

ખંઢર—નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલું શહેર કે જ્યાંથી વહાણ મારફતે જણો માલ આવજા થતો હોય તે.

ગામડું—નાનાં ઝુંપડાં જેવાં ઘરોનો જથ્થો.

ગામ—ઘોડાં ઘર ને કૃષીઆનો જથ્થો.

કસ્બો—તાલુકાનું સૌથી મોટું ગામ.

તાલુકો—ઘણાં ગામ મળીને થયેલો મામલતદારના તાબાનો ભાગ.

ભાડું—નદી કાંઠાની ખેડવા લાયક રેતાળ જમીન.

ચગાની જમીન—નદીનું મટોડું ઠરીને બનેલી જમીન.

ખેટ—જેની ચારે બાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે.

કાંઠો—જમીનનો જે ભાગ નદી કે દરીઆને લગેલગ આવેલો હોય તે.

મૂળ—નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા.

મુખ—નદી જે જગાએ દરીઆને મળે છે તે જગા. નદીના મૂળ આગળની જગા હિંચી ને મુખ આગળની નીચી હોય છે.

સમુદ્ર—દરીઓ. એનું પાણી ખાઈ હોય છે.

નદી—મીઠા પાણીનો રેલો પર્વત અથવા સરોવર-માંથી નીકળી ઢળતી જગામાં થઈ ખીજી નદી કે દરીઆને મળે છે તે.

ખાડી—શહેરનું પાણી વહી જવા માટે ખોદેલી મોટી ખાઈ.

તળાવ—જેની ચારે બાજુ જમીન ને વચ્ચેમાં પાણી હોય તે.

સુરત શહેર.

સુરજ નામની રામજણી પરથી સુરત નામ પડ્યું. વિદ્વાન લોકો એને સૂર્યપુર કહેતા.

સીમા—ઉત્તરે—ગોતાલાવાડી, કતારગામ ને વેડની જમીન. પૂર્વે—રેલવેની સડક, વરાછા, પુણા અને કુંભારી-આની જમીન. દક્ષિણે—ઉધના ને મજુરાની જમીન. પશ્ચિમે—તાપી નદી.

વિસ્તાર:—ઉત્તરે વરિઆવી હરવાજથી દક્ષિણે નવ-સારી હરવાજ સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે, અને પૂર્વે સરાહના હરવાજથી પશ્ચિમે અઠવાના હરવાજ સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે.

ભાગો:—એ છે. ૧. મોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ. ૨. નાના કોટની અંદરનો ભાગ.

સ્ટેશનથી કિલ્લા સુધી મોટી પહોળી સડક પૂર્વ પશ્ચિમ બાંધેલી છે તેથી પણ શહેરના ઉત્તર અને દક્ષિણ એવા બે ભાગ થયેલા જણાય છે,

કુંદરતી રચના—શહેરની જમીન કરતાં પરાંની જમીન નીચી છે. શહેરના બે ભાગનું પાણી સૈયદપુરી હરવાજથી

મહાઈ ભાગળની ખાડીમાં વહી તાપીમાં જાય છે. તેથી શહેરની પશ્ચિમનો ઢાળ ઉત્તર દક્ષિણ છે. શહેરની જમીન જંગમની ખુનેલી છે. મટોડું કાળું અને પીળું એમ બે જાતનું નીકળે છે. પીળા મટોડામાંથી મરડીઆ કાંકરા નીકળે છે, તે છો બનાવવાનાં કામમાં આવે છે, અને કાળા મટોડાનાં ગ્રાસણ, નળીયાં, ઇંટો, રમકડાં વગેરે બને છે.

નિચાણુ ભાગો—નવસારી બજાર, સગરામપર, વરિઆવી ભાગળ, ગલ્લેમંડી અને ભાગાતળાવ.

નદી—તાપી એ સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળે છે અને સુરતથી ચૌદ માઈલ પર અરબી સમુદ્રને મળે છે. તાપી નદીમાં હોપ પૂલ આગળ ખેટ છે.

હવાપાણી—દરીઓ પાસે હોવાથી વરસાદ ઘણો એટલે ૩૬ ઈંચ પડે છે, અને તાપ ઓછો લાગે છે. હવા લેજવાળી છે.

વસ્તી—એક લાખ ઓગણીસ હજાર બસો નવ્વાણું માણસની છે. તેમાં હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, આવક, અને ખ્રિસ્તી મુખ્ય છે. હિંદુઓમાં વાણીઆ, પ્રાક્ષણ, ભાટીઆ, કણ્ણી, કાછીઆ, અનાવલા પ્રાક્ષણ, કાયસ્થ, નાગર, ઘાંચી, ગોલા, ખતરી વગેરેની છે.

ધર્મ—હિંદુધર્મ—હિંદુઓનો. મુસલમાની ધર્મ—મુસલમાનોનો. જરથોસ્તી ધર્મ—પારસીનો. જૈનધર્મ—આવકનો. ખ્રિસ્તી ધર્મ—ખ્રિસ્તીઓનો.

ધંધા—વેપાર અને કારીગરીનો, નોકરીનો, અને મજૂરીનો.

૧૦] ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” એ આના.

હુમર:—રેશમ અને કસબનો વણાટ; લાકડાં સુખડ અને હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલા; હીરા; માથે-કનું જડાવકામ; શુક્રચળકનું ભરતકામ; હોંગલોક, રસકપુર તથા ખરફી બનાવવાનું કામ. એ સિવાય કાપડ વણવાની મીલો; રૂ કાંતવાનાં જીનો; રૂની ગાંસડી બાંધવાનાં પ્રેસો; ચોખાની મીલો; છાપખાનાં; અનાજ દળવાની ઘંટીઓ, ખરફ તથા સોડાવોટર બનાવવાનાં કારખાનાં; હુમરશાળા.

નિકાસ—રેશમી કાપડ; કીનખાખ; શુક્રચળકનું ભરતકામ; લાકડાં, સુખડ તથા હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલા; હોંગલોક; રસકપુર; શાકભાજી તથા મિઠાઈ.

આયાત—બધી જાતનું અનાજ; શાકભાજી; સુતરાઉ, રેશમી તથા જીનનું કાપડ; રેશમ; લોઢાનો તથા કાચનો સામાન; દારૂખાનું; દવાઓ; ખાંડ; નાળિયેર; રમકડાં; કાગળ; ઘાસતેલ; પથરા અને ઇમારતી લાકડાં વગેરે.

આધિકારીઓની ઓળખાણ.

કલેક્ટર—જિલ્લાનો મુખ્ય અમલદાર.

હજુર ડેપુટી કલેક્ટર—જિલ્લાની તીજેરીનો ઉપરી.

પોલીસ સુપરિ-ટેન્ડન્ટ—જિલ્લાની પોલીસનો મુખ્ય અમલદાર.

પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર—ફાજદારના ઉપરી.

પોલીસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર—તાલુકાની પોલીસના મુખ્ય ઉપરી. (ફાજદાર)

જમાદાર—ચાર પાંચ ગેટનો ઉપરી.

હવાલદાર—બે ત્રણ ગેટનો ઉપરી.

નાયક—ગેટનો ઉપરી

ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજ અથવા સેશન્સ જડજ—જિલ્લાના ઇન્સાફ કરનાર મુખ્ય અમલદાર.

એકિઝક્યુટિવ એંજનીઅર—ખાંધકામ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર.

સિવલ સર્જન—જિલ્લાના હવાખાતાના મુખ્ય ઉપરી.

પોસ્ટ માસ્ટર—પોસ્ટ ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

તાર માસ્ટર—તાર ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

સ્ટેશન માસ્ટર—સ્ટેશનના મુખ્ય ઉપરી.

આળકારી કલેક્ટર—સરકારની રજા વગર ઠેકી વસ્તુ ખનાવનાર તથા વેચનાર ઉપર દેખરેખ રાખનાર મુખ્ય અમલદાર.

ડેપુટી એન્જ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર—જિલ્લાના ઠેળવણીખાતાના મુખ્ય અધિકારી.

મામલતદાર—તાલુકાના ઉપરી અમલદાર.

પટેલ તલાટી—ગામના મુખ્ય અધિકારી.

પ્રેસિડન્ટ—મ્યુનિસિપાલિટીના રૈયત તરફના ખીન પગારદાર મુખ્ય અધિકારી.

ચીફ ઓફિસર—મ્યુનિસિપાલિટીના સરકારે નીમેલા મુખ્ય અમલદાર.

શહેર મુધરાઇ અથવા મ્યુનિસિપલ ખાતું—રસ્તા બંધાવવાનું તથા સમરાવવાનું; સડક પર પાણી છાંટવાનું; રાતે દીવા કરવાનું; પાણી વહી જવાની ગટર બાંધવાનું તથા સમારવાનું; સ્વચ્છ પાણી પુરું પાડવાનું; શરૂઆતની કેળવણી આપવાનું; આગ તથા રેલથી શહેરનું રક્ષણ કરવાનું; બગડેલાં શાકભાજી તથા અનાજ વેચાતાં અટકાવવાનું; અને ઘરવેરો, જળરૂવારો, નળવેરો ગાડીવેરો વગેરે ઉદ્ધારાવવાનું; તથા બીજે ગામથી આવતા માલ પર જકાત લેવાનું કામ કરે છે, એના મુખ્ય ઉપરી પ્રેસિડન્ટ તથા ચીફ ઓફિસર સાહેબ છે.

લોકલબોર્ડ ખાતું—ગામના માણસોએ પસંદ કરેલા સભાસદોની સભાને લોકલબોર્ડ અને એ ખાતાને લોકલબોર્ડ ખાતું કહે છે. ગામની નિશાળો ચલાવવાનું અને રસ્તાઓ, કુવા, તળાવો વગેરે બંધાવવાનું તથા સમરાવવાનું કામ કરે છે. એના મુખ્ય ઉપરી મામલતદાર સાહેબ છે.

ઈતિહાસ—સુરતને સામે પાર રાંદેર છે, તે પહેલાં મોટું શહેર હતું. રાંદેરના સોઢાગરોના જહાજ આ પાર લંગરતાં. એ કાંઠાની જગામાં માછી, ખારવા ને બીજા એવા જ હોક રહેતા, તેથી તે માછીવાડાને નામે ઓળખાતી.

શુજરાતની સા. ભૂગોળની પ્રતોત્તરમાળા ત્રય આતા. [૧૩

એમાં એક ગઢી એટલે પુરજ ઘાટની નાની ઇમારત બાંધી હતી. ત્યાં રાંદેર સરકાર + ચાંચી બાએને પકડી કેદ રાખતી. કોઈ નાગર જમીનદારની વિધવા પોતાના નાદાન પુત્ર ગોપીને લઈ કોઈ કારણથી અહીં આવી રહેતી. એ વખતે રાંદેરના એક નવાયતા (નવા આવેલા) એ પોતાની રાખ સુરજને કાઢી મૂકી. તે કંટાળી મકકે જાત્રા જવા તૈયાર થઈ, મછે જતી વેળા ગોપીની માને લાખે રૂપીઆતા દાગીના સોંપતી ગઈ. જાત્રા જઈ આવી ટુંક મુદતમાં મરી ગઈ. એટલે તેના પૈસાથી ગોપી ધનવાન થઈ ગયો. તેણે મોટી મોટી હવેલી ને વાડી કરાવી ને વેપાર લંબાવ્યો. જુદી જુદી જગાના વેપારીઓ વેપાર કરવા અહીં આવી રહેવા લાગ્યા, ને વસ્તી વધતી ચાલી. રાંદેર તૂટયું ને સુરત શહેર મોટું થતું ચાલ્યું. સને ૧૭૬૬માં શહેરની વસ્તી ૮ લાખની કહેવાતી. મોગલ પાદશાહીમાં સુરત જેવું કોઈ બંદર નહોતું. સધળા યુરોપીઅનો હિંદુસ્તાનનો માલ સુરતમાંથી જ ખરીદતા. એ વખતે લોકને રોજગાર ને સુખ સારાં હતાં. શહેરની શોભામાં કાંઈજ મણા નહોતી દુનિયાના ઘણા ભાગના માણસો પહેરવેશ ને જુદી જુદી રીતભાતથી શહેર શણગારી રહ્યા હતા. બંદર ને બજારમાં તરેહ તરેહવાર માલ-સામાન તકતકતા હતા, હિંદના જુદા જુદા ભાગમાંથી વણજારો આવતી. તળ-

+ હરીઆમાં વહાણો લૂટી લેનાર.

૧૪] બીજા ધોરણ માટે બાળગરખાવાળીની નોટ બેઝાના

સુરતના બજારમાં ૨૦ લાખની રોજ ઉચ્ચ પાથલ થતી, પણ બધા દિવસ સરખા જતા નથી. ચડતી પડતી થયાજ કરે છે. સન ૧૯૬૪ અને ૧૯૬૬ની શિવાજીની લૂટ; ૧૯૩૭ અને ૧૯૮૬ ની મોટી આગ; ૧૯૮૨ ની મોટી રેલ, ૧૭૯૧ અને ૧૯૫૬ ના દુકાળ તથા ૧૯૬૭ અને ૧૯૦૪ નીં મરફીએ અને ૧૯૧૮ના ઈન્કેદ્યુએન્સાએ સુરતને હાલહવાલ કરી નાખ્યું. તાપી નદી પુરાતી ગઈ અને મુંબઈ વેપારનું મથક થયું.

અંગ્રેજ સરકારના શાંતિકારક અમલથી તેમજ મહાઈ ભાગળનો પૂત્ર તથા વરિઆવી ભાગળનો કોટ વગેરે બાંધકામો ક્યાં તેથી રેલથી, અને શહેરમાં મ્યુનિસિપાલ્ટીએ નળ નંખાવેલા હોવાથી આગથી ઝાઝુ નુકસાન થવા પામતું નથી.

મેં કાઠિઆવાડના એજંટ ટુ ધ

ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે

હુકમે નં. ૭૬ તા. ૨-૮-૧૯૧૬ થી

(બીજા ધોરણના) “અંકગણિતનાં મનોચત્ન”

આખા કાઠિઆવાડની તમામ પ્રાચમરી સ્કુલો

માટે ઇનામ અને લાયસેન્સી બુક તરીકે

મંજૂર કર્યા છે.

જેમાં:—૧૨૦૦ દાખલા છે. કિં. ચાર આના.

ત્રીજી ચોપડીનો “ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” ત્રણ આના. [૧૫

બારે દરવાજાનાં નામ તથા નામ પડવાનાં કારણ.

દરવાજાનું નામ	દિશા	નામ પડવાનું કારણ
૧. ફાટકનો દરવાજો	વાયવ્યે	તાપી નદીની રેલના પાણી ફાટ ફાડી આ તરફથી આવતા તે પરથી.
૨. વરિઆવી ,,	ઉત્તરે	વરિઆવ જવાની સડક છે તે પરથી.
૩. કતારગામનો	ઉત્તરે	કતારગામ જવાની સડક છે તે પરથી.
૪. લાલ દરવાજો	પૂર્વે	લાલઢાસ સાધુનો મઠ હતો તે પરથી.
૫. દિલ્હી દરવાજો	પૂર્વે	દિલ્હીના પાદશાહનો હુકમ આ દરવાજેથી આવતો તે પરથી.
૬. સરાહ દરવાજો	પૂર્વે	આ દરવાજે મોટી સરાહ (ધમંશાળા) હતી તે પરથી.
૭. સલાબતપરાનો (સલાટપરાનો)	પૂર્વે	નવાબ સલાબતખાનના નામ ઉપરથી.
૮. માનનો દરવાજો	દક્ષિણે	નવાબી વખતમાં આ દરવાજા બહાર માન આપવાની ક્રિયા થતી તે પરથી.

૧૬] ચોથા ધોરણનો “મુખ્ય શિક્ષક” ત્રણ આનાં.

૯. નવસારીનો, દરવાજો. (ઉધનાનો)	દક્ષિણે	નવસારી જવાની સડક છે તે પરથી.
૧૦. જાફરઅલીનો દરવાજો. (હનુમાનનો)	દક્ષિણે	ઉધ ના જવાની સડક છે તે પરથી નવાબ જાફરઅલી ખાનના નામ પરથી.
૧૧. મજુરાનો દરવાજો.	દક્ષિણે	રોકડીયા હનુમાનનું દહેડું છે તે પરથી
૧૨. અઠવાનો (લાઈન્સનો) દરવાજો.	પશ્ચિમે	મજુરા ગામે જવાય છે તે પરથી.
		અઠવા ગામે જવાય છે તે પરથી લાઈન્સમાં જવાની સડક છે તે પરથી.

ઓગણીસ પરાંના નામ તથા તે નામ પાડવાનાં કારણ.

પરાનું નામ.	દિશા	નામ પડવાનું કારણ
૧) બેગમપડં	પૂર્વે	ઔરંગઝેબની બેન રહેલાં તે બેગમના નામ પરથી.
૨) સલાબતપડં	પૂર્વે	નવાબ સલાબતખાનના નામ પરથી.
૩) નવુપડં	પૂર્વે	આગમાં બળી જવાથી નવું બંધાવેલું તે પરથી.
૪) ઇંદરપડં	પૂર્વે	ઇંદરજી નામના અનાવલાના નામ પરથી.

૫) રૂસ્તમપર	અગ્નિમાં	અગ્નેશ ને વલંદાના દલાલ રૂસ્તમજીના નામ પરથી.
૬) સગરામપર	દક્ષિણે	સવરામ દેસાઈના નામ પરથી.
૭) સામપર	દક્ષિણે	સામજી દેસાઈના નામ પરથી.
૮) રૂદરપર	દક્ષિણે	રૂદરજી દેસાઈના નામ પરથી.
૯) રહેમતપર	દક્ષિણે	રહેમતખાનના નામ પરથી.
૧૦) ખંડેરાવપર	નૈર્ઋત્યે	ખંડેરાવના નામ પરથી.
૧૧) નાનપર	નૈર્ઋત્યે	વલંદાએ કોઠી ધાલી નાનું પર વસાવેલું તે પરથી.
૧૨) ધાસ્તીપર	વાચવ્યે	સુરતના નવાબ આસુદ્દીન પરથી
૧૩) સૈયદપર	ઉત્તરે	સૈયદ એમુસ સાહેબ પરથી.
૧૪) રામપર	ધર્શાને	રામભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૫) રૂઘનાથપર	ધર્શાને	રૂઘનાથ અનાવલાના નામ પરથી
૧૬) હરિપર	ધર્શાને	હરિભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૭) મહીધરપર	ધર્શાને	મહીધર અનાવલા નામ પરથી.
૧૮) હેઠરપર	ધર્શાને	હેઠરખાનના નામ પરથી.
૧૯) મંચરપર	ધર્શાને	મંચરજીના નામ પરથી.

ગોપીપર એ પર નથી પણ ગોપીએ નાનું ગામ એટલે પુર વસાવેલું તે પરથી ગો પીપર રહેવાય છે.

૧૮] ચોથા ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના.

બાર ભાગળનાં નામ તથા તે પડવાનાં કારણ.

ભાગળનું નામ	દિશા	નામ પડવાનું કારણ.
૧) વરિઆવી ભાગળ	ઉત્તરે	વરિઆવ ગામ જવાય છે તે પરથી.
૨) સૈયદપુરી ,,	પૂર્વે	સૈયદપરામાં જવાય છે તે પરથી
૩) બરહાનપુરી,,	પૂર્વે	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી.
૪) નવસારી ,,	દક્ષિણે	નવસારી જવાય છે તે પરથી.
૫) મળુરા ,,	દક્ષિણે	મળુરા ગામે જવાતું તે પરથી.
૬) બાદશાહી ,,	પશ્ચિમે	મોગલ પાદશાહની સ્વારી એ ભાગળેથી આવતી તે પરથી.
૭) મકકાઈ ,,	પશ્ચિમે	એ ભાગળે થઈ મકકે જતા તે પરથી.
૮) હકકાની ,,	પશ્ચિમે	વહાણમાં માલ ચઢાવવા ઉતારવા લાકડાનો હકકે બાંધેલો છે તે પરથી.
૯) રાજ ઓવા રાની ભાગળ	પશ્ચિમે	રાજઓ સ્નાન કરવા એ ભાગળે જતા તે પરથી.
૧૦) મીરબહેરની ભાગળ	પશ્ચિમે	મીર બહેરના નામ પરથી.
(બક્ષીનો ઓવારો)		બક્ષી સાહેબના હરીઆ મહેલ પરથી.
(ગુજરી ઓવારો)		

૧૧) મુલ્લા ખડ- કીની ભાગળ	પશ્ચિમે	મુલ્લાજીનું મકાન હતું તે પરથી.
૧૨) લકડકડ કોટ- ની ભાગળ.	પશ્ચિમે	લાકડકનો કોટ કરાવેલો તે પરથી

શહેરના મુખ્ય ભાગો તથા તે નામ પડવાનાં કારણ.

નંબર	નામ	નામ પડવાનાં કારણ.
૧	કણ્ણપીઠ	કાણા ખબર હતું તે પરથી.
૨	રહીઆ સોનીનો ચકલો	રહીઆ સોની પરથી.
૩	વાડીફળીઉં	વાડી હતી તે પરથી.
૪	સંઘાડીઆવાડ	સંઘાડીઆની વસ્તી વધારે હતી તે પરથી.
૫	ગોપીપદ્મ	ગોપીએ વસાવેલું તે પરથી.
૬	અંબાજીનો ચકલો	અંબાજીના હહેરા પરથી.
૭	બાલાજીનો ચકલો	બાલાજીના હહેરા પરથી.
૮	કેળાપીઠ	કેળાંની વખાર હતી તે પરથી.
૯	ભાગાતળાવ	ભાગેલું તળાવ હતું તે પરથી.
૧૦	સોનીફળીઉં	સોનીઓની વસ્તી વધારે હતી તે પરથી.
૧૧	ખડેખાંનો ચકલો	ખડેખાનના નામ પરથી.
૧૨	આમુરખેમનો „	આમુરખેમના નામ પરથી.

૨૦] મુરત જલ્લાનો "બૂચોળ શિક્ષક", ત્રણ માના.

૧૩	નાનપરા	નાનું પડું વસેલું તે પરથી.
૧૪	નાણાવટ	નાણાનો બબર હતો તે પરથી.
૧૫	સોદાગરવાડો	સોદાગરો રહેતા હતા તે પરથી
૧૬	મુગલીસરા	મુગલ ઢોકો રહેતા તે પરથી
૧૭	મુલ્લાં ચકલો	મુલ્લાંજીના નામ પરથી.
૧૮	શાહપોર	શાહુકારો રહેતા હતા તે પરથી
૧૯	માછલીપીઠ	માછલી વેચવાનો બબર હતો તે પરથી
૨૦	રાણીતળાવ	ગોપીની સ્ત્રી રાણી કહેવાતી તેણે તળાવ બંધાવેલું તે પરથી.
૨૧	લીમડાચોક	લીમડાનાં ઝાડો હતાં તે પરથી
૨૨	બરહાનપુરી માગળ	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી.

શહેરમાંના બબરો.

નંબર	નામ	દિશા	શું વેચાય છે.
૧	ધાસની પીઠ	અગ્નિ	ધાસ
૨	હાણાપીઠ	અગ્નિ	અનાજ
૩	ઝાંપા બબર	પૂર્વે	સમગ્રી ભતનો માલ
૪	ભાતની પીઠ	પૂર્વે	ભાત
૫	સોના ચાંદીનો બબર	પૂર્વે	સોના રૂપાના ફાગીના

ત્રીજી ઘોષણાના "ડિક્ટેશન ચિહ્ન" ત્રણ જાના. [૨૧]

૧ કાપડ બજાર	પૂર્વે	કાપડ
૭ કંઠારાબજાર	પૂર્વે	તાંબા પિત્તળનાં વાસણ
૮ બરહાનપુરી	પૂર્વે	શાકભાજી
ભામળનો બજાર		
૬ લીમડાચોકનો બજાર	પૂર્વે	કાપડ, મિઠાઈ, અનાજ, ચીપડીઓ, હવા.
૧૦ કણુપીઠ બજાર	મધ્યમાં	ફરનીચર, લોખંડનો સામાન, હવા, અનાજ.
૧૧ ચૌદાનો બજાર	મધ્યમાં	શાકભાજી, અનાજ, મિઠાઈ
૧૨ નાણાવટનો બજાર	મધ્યમાં	સોનું, ચાંદી તથા સોના ફપાનક હાગીનાં.
૧૩ ચોક બજાર	પશ્ચિમે	કાપડ, ફરનીચર.
૧૪ નાનપરાનો ,,	નૈર્ઋત્ય	સઘળી જાતનો માલ
૧૫ નવસારી બજાર	દક્ષિણે	સઘળી જાતનો માલ
૧૬ ઝવેરી બજાર	ગોપીપરા	હીરા, મોતી, માથેક વગેરે
૧૭ પરિઆવી ,,	ઉત્તરે	સઘળી જાતનો માલ
૧૮ લાલ દરવાજાનો બજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૧૯ ગલેમંડીનો બજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૨૦ નેટ્ટેશનનો બજાર	પૂર્વે	હોટલો, વીથી.

૧૨૧] બીજી ચાપડીનો “ડિસ્ટેશન ચિહ્નક” અહીં આનાં.

હિંદુઓનાં દહેરાનાં ઠેકાણાં તથા નામ.

કેળાપીઠમાં—મોટું મંદિર.

ખપાટીઆ ચકલામાં—ગિરધરલાલજી અને લક્ષ્મી-
નારાયણનું મંદિર.

નાણાવટમાં—વિઠ્ઠલનાથજીનું મંદિર.

ખાલાજીના ચકલામાં—ખાલાજીનું; કાળકા માતાનું,
કાશી વિશ્વનાથ મહાદેવનું, વિઠ્ઠલનાથજીનું, શ્રીનાથજીનું,
શ્રીરણછોડજીનું, શ્રીરામચંદ્રજીનું, અને રાધાવલ્લભનું મંદિર.

અંખાજીના ચકલામાં—અંખાજીનું અને કાળકા
માતાનું દહેરું.

ગોપીપરામાં—ભટજીનું, ગોસાંધજીનું, હાટકેશ્વર
મહાદેવનું, લલ્લુજી મહારાજનું, ગોવિંદજી મહારાજનું,
અને ગોરા રામજીનું મંદિર.

સલાબતપરામાં—સત્યનારાયણનું મંદિર.

સંઘાડીઆવાડમાં—નિર્મળદાસ મહારાજનું, મોળે-
શ્વર મહાદેવનું

સગરામપરામાં—ઠખીરજીનું, રોકડીઆ હનુમાનનું.

સુલ્લાં ખડકી—પાતાળી હનુમાનનું

રામપરામાં—સ્વામીનારાયણનું.

જૈનોનાં દહેરાં

શાહપોરમાં—ચિંતામણીનું.

ગોપીપરામાં—મહાવીર સ્વામીનું, આદીશ્વર સગવાનનું.

પાંચમી ચાપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચોર આના. [૨૩]

❧ પારસીની અગિઆરીઓ. ❧

સૈયદપુરી ભાગળમાં—શહેનશાહી આતશબેહરામ
તથા અગિઆરી.

શાહપોરમાં—કદમી આતશબેહરામ.

માછલીપીઠ, રૂસ્તમપરા તથા નાનપરામાં—અગિઆરી.

❧ મુસલમાનોની મસીદો. ❧

ખડેખાંના ચકલામાં—ખાજે દિવાન સાહેબનો
મિનારો તથા મસીદ.

નવસારી ખજારમાં—નવશહીદની દરઘા.

વરિઆવી ભાગળે—સૈયદ એદુસ સાહેબનો મિનારો
તથા મસીદ.

મુલ્લાં ચકલામાં—મીરજાં સ્વામીની મસીદ.

❧ અંગ્રેજનાં દેવળ. ❧

રાજા ઓવારા આગળ—અંગ્રેજોનું દેવળ.

મુગલીસરામાં—મિશન દેવળ.

❧ શહેરમાંના જોવા લાયક પ્રખ્યાત સ્થળો. ❧

રેલ્વે સ્ટેશન તથા તેની સામેનાં મકાનો, હોપ બાગ,
હાતમ (શુલામબાબા) મીલ, જીનો, ધર્મશાળાઓ, ગુડસાયડ્સ,

૨૪] થોથી થોપલીનો “હિકેશન ચિલ્ક” ચાર આના.

બેગમપડું—ન્યોર્થ થિયેટર, કૃષ્ણમીલ, સૂર્યપ્રકાશ થિયેટર, બરફનું કારખાનું, પ્રિન્સેસ થિયેટર, વિક્ટોરિયા થિયેટર, નવાબી મહેલો, વહોરવાડનાં મકાનો.

સલાબતપડું—પોલીસ લાઇન્સ, ઇન્દ્રા, કતલખાનું.

નવુંપડું—સરકારી તાર ઓફિસ, પોલીસ લાઇન્સ, અલાયાની વાડી, પારેખ ક્વાખાનું, મોટી ઘડિઆળ, આંપાળબર, મારકીટ, મુલ્લાંજીની દેવડી અને મસ્જીદ, મસ્કતી ઇસ્પતાલ, બરહાનપુરી ભાગળનો બબર.

રૂસ્તમપડું—રૂસ્તમબાગ, અગિઆરી, ગોપીતળાવ, નવશહીદની દરગાહ, કમીરનું મંદિર,

સગરામપડું—નવસારી બબર, મારકીટ, રોકડીઆ હનુમાન, ખેતરપાલ.

રહેમતપડું—જીનું હાફનું રૂડ.

નાનપડું—મકકાઇ ભાગળનો પૂલ, વલંહા બંદર, ઇજનેર ઓફિસ, હેડ પોસ્ટ ઓફિસ, પ્રિન્સેસ બામ, નાવડી બંદર, કોર્ટનાં મકાનો, જેલ, પુતલાવાડી, સાર્વજનિક કોલેજ તથા હાઇસ્કૂલ નાનપરાનો બબર, મારકીટ.

આ પરા બહાર અઠવા દરવાજા આગળ વનિતા વિઆમ. અઠવા ફાર્મ તથા બંગલાઓ જોવા લાયક છે.

સૈયદપડું—મારકીટ.

રામપડું—અરદેશર કોટવાલનો બંગલો અને વાડી,

બાળપોલીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" બે આના. [૨૫]

અનોથ બાળાશ્રમ, અશકતાશ્રમ, પોલીસ લાઈન્સ,
વલંદાનું કબરસ્તાન, સ્વામીનારાયણનું મંદિર.

હરિપર—ધીનો કાંટો, ભવાનીનોવડ, કાયર એન્જિન,
કાળ ફી લાયબ્રેરી, થોડસીઓની દુકાનો.

હેરપર—ગલેમંડીનો બજાર.

મંચરપર—દિલ્હી હરવાળો, જકાતનું નાકું.

કણ્ણપીઠ—લીમડાચોકનો બજાર, યુનિયન હાઈસ્કૂલ,
મોરબી બેંક, ઇન્ડરસ્ટ્રીયલ બેંક, કેપ્ચુરી એન્જ્યુ ૦ ૪૦ ની
ઓફિસ, રેલવે ટિકિટ તથા પારસલ ઓફિસ.

રહીઆ સોનીનો ચકલો—ગણપતરામ ફી લાયબ્રેરી.

વાડીફળીઉં—સંસ્કૃત પાઠશાળા.

સંઘાડીઆવાડ—મોજેશ્વર મહાદેવનું હોટેલ, ગોરા
રામજીનું મંદિર, નિર્મળદાસનું મંદિર.

ગોપીપર—ઝવેરીઓનાં મકાનો, મગનચંદ ફી
લાયબ્રેરી, રાયચંદ ધર્મશાળા, જૈન હોટેરાં, લલ્લુજી મહારા-
જનું મંદિર, ગોવિંદજી મહારાજનું મંદિર, આચાર્યનું
મંદિર, મહીલા વિદ્યાલય. ગવર્નમેંટ ટ્રેનિંગ કલેસ
પ્રેક્ટિસીંગ સ્કૂલ.

અંબાજીનો ચકલો—અંબાજીનું તથા કાળકા
માતાનું હોટેલ.

બાલાજીનો ચકલો—બાલાજીનું, વિઠ્ઠલનાથનું,

૨૬] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે બાના.

શ્રી નાથજીનું, રણછોડજીનું, રામજીનું અને સત્યનારાયણનું મંદિર; ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, કાશી વિશ્વનાથનું દહેરું, હિંદુ નિરાશ્રિત ફંડનું ફ્રી વાચનાલય તથા ધર્માદા દવાખાનું.

કેળાપીઠ—ગ્રાડુ મંદિર, સંસ્કૃત પાઠશાળા, ચૌટાનો બજાર, કેળાપીઠનો પૂલ. શંકર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ, વિકુલ-વાડી, મણિચાલ લાલસાઈ સુરતી દશાપોરવાડ શ્રી લાયબ્રેરી.

ભાગાતળાવ—સ્ત્રી છોકરાંની ઇસ્પતાલ ને સુવાવડખાનું.

સોનીફળીઉં—પારેખ હુન્નરશાળા, ફીરંગીનું કબરસ્તાન, આર્યસમાજનું મકાન.

બડેખાંનો ચકલો—વલંદાની કોઠી, કાજીરો મિનારો તથા મસીદ, પશુ દવાશાળા.

આસુરબેગનો ચકલો—જીનો દરબાર, જૈન રત્નાગર પાઠશાળા.

ચોટબંજર—ચોટબંજર, સાર્વજનિક મિડલ સ્કૂલ, મોટી ઇસ્પતાલ, ઠસરતશાળા, વિક્ટોરિયા બાગ, ડકકો, સુવાવડ ખાનું, મુખ્ય બેંક, ગવર્નમેંટ હાઈસ્કૂલ, નગીનચંદ હોલ, એફસ લાયબ્રેરી, અગ્રેમેન્ટ દેવળ, હોપપૂલ, કિલ્લો, કુરજો, બક્ષીનો ઘરીઆ મહેલ.

સોદાગરવાડો—મસ્જીદ તથા જીનાં મકાનો.

મુગલીસરા—ફેઝરનો ફરીઆ મહેલ, ગુજરાત મિત્ર છાપખાનું, મ્યુનિસિપાલિટી, માદીજનો ફરીઆ મહેલ, મિશન હાઉસ, મિશન છાપખાનું, મિશન દેવળ, મિશન જનાના સ્કૂલ, મિશન હાઈસ્કૂલ, મુલ્લાં ખડકી, પાતાળી હનુમાનનું હોટેલ, અંગ્રેજની કોઠી, ફિરંગીની કોઠી.

મુલ્લાં ચકલો—ચુડગરનો મિનારો, મીરજ સ્વામીની મસીદ, સૈયદ અરુસનો મિનારો.

શાહપોર—આમિનીઅન દેવળ હાલ ખંડિયેર છે, ચિંતામણીનું હોટેલ, લક્ષ્મીનારાયણનું માંદર, પારસી ઓફીસ, પારસી છોકરાઓની અંગ્રેજ સ્કૂલ, પારસી ઇસ્પતાલ તથા સુવાવડખાનું, કદમી આતશ બહેરામ. રાષ્ટ્રીય અંગ્રેજ સ્કૂલ.

માછલીપીઠ—પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજ સ્કૂલ, દાકતર બહેરામજીનું ધર્મોદા હવાખાનું.

મેળા.

મેળાનું નામ. કંઈ જગાએ લરાય છે. કયે દિવસે અક્ષય નોમનો— અશ્વિનીકુમાર— કારતક સૂદ ૯. કારતકી પુનેમ— અશ્વિનીકુમાર— કારતક સૂદ ૧૫ વિક્રલનાથજીનો— નાણાવટ— માગસર સૂદ ૧૫ રાતે ધુળીઆ મહાદેવનો— નવસારી હરજીવેથી માગસરના હર હિંદના સુધી— સોમવારે

૨૮] પાંચમા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ગ્રંથ જ્ઞાના.

કનકવાનો— રોશનની પૂર્વમાં— પોશ વહ ૧-૨

ધીસનો— નવાપસ, હરિપરા, લીમહાચોઠ,
સગરામપરા, નાનપસ—કામણ વહ ૧-૨ રાતે

ચૈત્રી પુનેમનો— અશ્વિનીકુમાર— ચૈત્ર સહ ૧૫

દિવાસાનો— નાવડી બંદરને ઓવારે—અખાડ વહ અમાસ

પવિત્રા બારસનો—મોટા મંદિર આગળ—શ્રાવણ સહ ૧૨

બળેવનો— તાપી પર ડક્કા ઓવારે— શ્રાવણ વહ ૧

ગોઝળ આઠમનો— કેળાપીઠથી— શ્રાવણ વહ

આંપા મુધી— ૮-૯-૧૦

છડીનો— ગલેમંડી આગળ—શ્રાવણ વહ ૯-૧૦

કંતારેશ્વર મહાદેવનો—વરિઆવી બાગ— શ્રાવણના હર

ળથી કતારગામ મુધી— સોમવારે

હનુમાનનો— સરાહના હરવાબેથી ડુભાલ—શ્રાવણના હર

શનિવારે

ગણપતિ ચોથનો—ડક્કા તથા રાજા ઓવારે—બાહરવા સહ ૪

હનુમાનનો—અઠવાના હરવાબથી લીમપોર—બાહરવા સહ ૧૪

મુધી— અખાડના હર શનિવારે

અંબાજીનો—અંબાજીના ચકલા આગળ— પોષ સહ ૧૫

ચૈત્ર સહ ૧ થી સહ ૮

આસો સહ ૧ થી સહ ૮

દશેરાનો— રૂસ્તમપરામાં— આસો સહ ૧૦

ખાણુકઠારી પુનેમનો—રામપરામાં સ્વામી— આસો મુદ
નારાયણના મંદિરમાં— ૧૫ની રાતે

ચાંદની પકવાનો—રોશનથી વિક્ટોરિયા—બ સો વદ ૧
બાગ સુધી ની રાતે

કંઈનો— નવાબ સાહેબના મહેલથી— મહોમ્મદન ચખવા-
કતારગામના હરવાબ સુધી, લની ૧ તારીખે

તાલુતનો— , મહોરમ મહીનાની
દમી તારીખની રાતે
તથા ૧૦મીના દિવસે

નિશાળો—શહેરમાં મ્યુનિસિપાલીટીની આશરે ૫૦
નિશાળો છે. સરકારી ૧૭ નિશાળો હાલ છે. એ સિવાય
શાયંદ દીપચંદની બે કન્યાશાળા, એક પુલકાર કન્યાશાળા
ચાર મિશન કન્યાશાળા, બે પારસી કન્યાશાળા,
મહીલા વિદ્યાલય, ત્રણ મિશન ગુજરાતીશાળા, ત્રણ પારસી
છોકરાથી શાળા, બે સંસ્કૃત પાઠશાળા, એક જૈન શાળા,
એક ફી રાત્રીશાળા, એક પારેખ હુન્નરશાળા, અને વોરવાડમાં
પાંચ છ મદ્રેસા છે. અઠવા હરવાબ બહાર વમિતા વિશ્વામ.

અંગ્રેજી નિશાળ—સાર્વજનિક કોલેજ, મુનિ-
મન હાઈસ્કૂલ, ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, સાર્વજનિક
મિડલ સ્કૂલ, ગવર્નમેંટ હાઈ સ્કૂલ, સાર્વજનિક હાઈસ્કૂલ

૩૦] બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોચત્તન” ચાર આના.

રાષ્ટ્રીય અંગ્રેજી શાળા અને કોલેજ, મિશન હાઈસ્કૂલ,
પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજી સ્કૂલ, મિશન જનના હાઈસ્કૂલ.

લાયબ્રેરીઓ—મગનચંદ ક્રી લાયબ્રેરી, હિંદુ નિરાશ્રિત
ફંડનું ક્રી વાચનાલય, ગણપતરામ ક્રી લાયબ્રેરી, કાળ ક્રી
લાયબ્રેરી, એફુમ લાયબ્રેરી, મણિલાલ લાલભાઈ સુરતી દયા
પોરવાડ ક્રી લાયબ્રેરી, જૈન જ્ઞાનપ્રસારક લાયબ્રેરી, તુરાવા
લાયબ્રેરી, મોહમ્મદન લાયબ્રેરીઓ અને નાનપરા તથા રસ્તમ-
પરામાં પારસી લાયબ્રેરીઓ.

પોસ્ટ ઓફિસ—સૈયદપરા, મુગલીસરા, કેળાપીઠ,
નાનપરા, રસ્તમપરા, ગોપીપરા, નવાપરા, અને સલાબતપરા.
શહેરમાં ૧૯ પોલીસગેટો તથા અઢાર બંબાગેટો છે. ધણી
ખરી બંબાગેટો પોલીસગેટોની પાસેજ છે.

હવાખાનાં—પારેખ હવાખાનું, મસ્કતી હોસ્પિટાલ, હિંદુ
નિરાશ્રિત ફંડનું હવાખાનું, દાકતર બહેરામજીનું ધર્માદા
હવાખાનું, સ્ત્રી છોકરાંની હોસ્પિટાલ, સુવાવડખાનું, પારસી
હોસ્પિટાલ તથા સુવાવડખાનું, મોટી હોસ્પિટાલ.

નાટકશાળા—જયોર્જ થિયેટર, સૂર્યપ્રકાશ થિયેટર,
પ્રિન્સેસ થિયેટર.

છાપખાનાં—દેશીમિત્ર પ્રેસ, ગુજરાત દર્પણ પ્રેસ, મિશન
પ્રેસ, સોદાગર પ્રેસ, ન્યુ સોદાગર પ્રેસ, અખબાર પ્રેસ, ઇંડિયા
પ્રેસ, જૈન પ્રેસ, જૈન વિજય પ્રેસ, સીટી પ્રેસ, શંકર પ્રેસ,
સુંદર પ્રેસ, અનાવિલ પ્રેસ, લક્ષ્મી પ્રેસ, મહાશક્તિ પ્રેસ,
ભારત મુદ્રાલય પ્રેસ.

ચોર્યાસી તાલુકો.

સુરત શહેર ચોર્યાસી તાલુકામાં છે. એ તાલુકામાં ચોર્યાસી ગામ હતાં તેથી ચોર્યાસી તાલુકો કહેવાય છે.

સીમા—ઉત્તરે—ઓરપાડ તાલુકો ને તાપી નદી; પૂર્વે—ગાયકવાડનું રાજ્ય; દક્ષિણે—ગાયકવાડનું રાજ્ય ને મિઠોળા નદી; પશ્ચિમે—અરબી સમુદ્ર ને ઓરપાડ તાલુકો.

વિસ્તાર—સુરત શહેર કરતાં ચોર્યાસી તાલુકાની લંબાઈ સવાચાર ગણી એટલે ૧૭ મૈલ ને પહોળાઈ ચાર ગણી એટલે ૧૬ મૈલ છે.

કુદરતી રચના—આ તાલુકો સપાટ છે. માત્ર તલંગ-પુરથી ચાર ખાડીની દક્ષિણનો ભાગ ખાડા ટેકરાવાળો છે. તાપી અને મિઠોળા નદીની આબુખાબુની જમીન રસાળ ને ઝાડપાનથી ભરપૂર છે. વચ્ચે પૂર્વ ભાગ ઝાડપાન વિનાનો હજડ છે. પશ્ચિમ તરફ જે ભાગ દરીઆ નજીક છે, તે ઝાડપાન વિનાનો ને *રેતાળ છે. નદી કિનારાની જમીન +ગોરાટ ને બાકીના ભાગની જમીન xખેસર છે. માત્ર પૂર્વ ને મધ્ય ભાગની જમીન કાળી છે. તાલુકાની જમીનનો ઢાળ પૂર્વ પશ્ચિમ છે. આ તાલુકામાં ડુંગરા નથી. વેડ, હલોલી ને સોંગણપોરની જમીન સારામાં સારી છે.

* તલન રેતીવાળી. +ખણી રેતી ને થોડા મટાડા હોય તેવી.
x કાળી અને ગોરાટ.

૩૨] બીજા ધોરણ માટે “અંગગચિત્રનાં મનોચત્ર” ચાર આવી.

નદીઓ—૧. તાપી-સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એને કાંઠે વરાછા, ઉતરાણ, અમરેલી, અશ્વિનીકુખાર, કુત્રપાડા, ગુપ્તેશ્વર, વરિ-આવ, રાંદેર, સુરત, ઉમરા, રૂંઢ ને હુમસા.

૨. મિઢોળા-સોનગઢના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એને કાંઠે સામરોદ, પારડીરખ, કછોલી, લાછપોર ને ઉખેર.

આ બંને નદી પર આગગાડીના પૂલ છે. તાપી ૪૫૦ માઈલ ને મિઢોળા ૪૦ માઈલ લાંબી છે.

ખાડીઓ—૧. કાંકરાખાડી—એ ખાડીમાંથી મરડીઆ કાંકરા નીકળે છે તેથી એવું નામ પડ્યું છે. એ મિઢોળાને મળે છે.

૨. ચાર ખાડી—એ મિઢોળાને મળે છે. કાંકરાખાડી કરતાં અડધી છે.

નાની ખાડી—કાપદરા આગળ નાની ખાઈ જોદી તેથી એ નામ પડ્યું છે. એને કાંકરાખાડી જોડે જોડી હીધી છે. કાંકરાખાડી તથા નાની ખાડી પર આગગાડીના પૂલ છે.

આખો હવા—પશ્ચિમ ભાગ દરીઆ કિનારે હોવાથી તાપ જોછો, પણ પૂર્વ ભાગ દરીઆથી દૂર અને ઝાડપાન વગરનો હોવાથી તાપ વધારે, આખા તાલુકાના હવાપાણી સારાં છે. તાલુકામાં ગામે ગામે મીઠા પાણીના કુવા હોવાથી પાણીની આપણ પહોંતી નથી. સુરત જંટલો એટલે ૩૬ મુંચ વરસાદ આ તાલુકામાં પડે છે.

ખીજ તથા ત્રીજ ધો, માટે બાળગરખાવળીની નોટ બે આના [૩૩]

વસ્તી—એક લાખ પાંસેઠ હજાર માણસની છે. મુખ્ય વસ્તી હિંદુની છે. એ સિવાય મુસલમાન, વહોરા, પારસી, શ્રાવક વગેરેની વસ્તી છે. દરેક ગામે કોળી દુબળાની વસ્તી છે. વસ્તીનો ત્રીજો ભાગ કોળી દુબળાનો છે.

ધંધો—મુખ્ય ધંધો ખેતીનો છે; વેપાર ને કારીગરીનો; નોકરી અને મજૂરીનો.

પેદાશ—કપાસ, જુવાર, બાજરી, તમામ જાતનું કઠોળ, શાકભાજી, સુરણ, આદુ, મરચાં, કેરી.

નિકાશ—જુવાર, કપાસ, ડાંગર, કઠોળ, શાકભાજી.

આયાત—કાપડ, ચા, ખાંડ, દવા, ગ્યાસતેલ, વિલાયતી સામાન.

રસ્તાઓ—૧. રેલવે. ૨. નદીનો રસ્તો. ૩. પાકી સડક. ૪. કાચી સડક.

રેલવે—૧. ખી. ખી. એન્ડ સી. આઈ રેલવે. ૨. ટાપ્ટી વહેલી રેલવે.

સ્ટેશનો—ઉતરાણ, સુરત, ઉધના, સચીન.

જંકશન—ઉધના.

કચે રસ્તે થઈને. કઈ દિશામાં કચે કચે ગામ જવાય

૧. કતારગામ હરવાજેથી ઉત્તરે—ગોતાલાવાડી, કતારગામ
૨. વરિઆવી હરવાજેથી ઉત્તરે—સીંગણપોર, ડભોલી, વેડ.
૩. હોપપૂલ ઉપર થઈને વાયવ્યે—રાંદેર, પાહલણપુર, અંગીરાખાદ, પીસાદ, અંગીરપસ,

૪. હોપપૂલ ઉપર થઇને પશ્ચિમે-અડાજણુ, પાલ, ભાઠા.
૫. અઠવા હરવાજેથી નૈર્ઋત્યે-અઠવા, ઉમરા, પીપળોદ, ફંદ, મગફલા, ગવિઅર, વાંટા, ડુમસ, લીમપોર.
૬. મજુરા હરવાજેથી દક્ષિણે-ખટોદરા, મજુરા, અલથાણુ, ભટાર, ગોવાલક, ખમરોલી, હંતુરા, સરસાણુ, લીમરા, સોનતળાવ, ખજોદ.
૭. નવસારી હરવાજેથી દક્ષિણે-ઉધના, લેહવાડ, પાંડસરા, લેસ્તાન, વડોદ, સોનારી, જીઆવ, ખુડીઆ.
૮. સરાહ હરવાજેથી પૂર્વે-ડુંભાલ, પરવટ, કુંભારીઆ, વેડછા, સાબરગામ, પુણા, સણીઆમોદ.
૯. ઉધના સ્ટેશનથી-ડીંડોલી, ઘોડાદરા, ડંકનવાડા, હહેલાડવા, કરાડવા, સણીઆ કણુદે, ખંભાસલા, ગાંગવા, મોહણી, ખરવાસા, અંથાસલી, ટીખરવા.
૧૦. સચીન સ્ટેશનથી-પાલી, તલંગપોર, ઉંબેર, સચીન, પારડી કણુદે, વાંઝ, ભાણોદ્રા, એકલેરા, લાછપોર, કફલેટા, કછોલી, સામરોદ, પારડીરકેખ.
૧૧. ઉતરાણુ સ્ટેશનથી-અમરોલી, ઉતરાણુ, મોટાવરાછા, કોસાડ, ભરથાણુ.
૧૨. વરાછાની સડકથી ઇશાને-કુલપાડા, અશ્વિનીકુમાર, કાંપદરા, તાના વરાછા, સીમાડા,

બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોચત્ર” ચાર આના. [૩૫

સુરત શહેરની આજુબાજુ આવેલાં મોટાં ગામે.

ઉત્તરમાં-કતારગામ, વરિઆવ, વેડ, ડહોલી, સીંગણપોર.

ઈશાનમાં-પુલપાડા, અમરોલી, ઉતરાણ, વરાછા.

પૂર્વમાં-પુણા, સણીઆમોદ, કુંભારીઆ વેડછા.

અગ્નિમાં-ડીંડોલી, દહેલાડવા, ખરવાસા, વાંઝ, કંક્રેટા.

દક્ષિણમાં-મજુરા, ઉધના, ભેસ્તાન, ભાણોદ્રા; સચીન, તલંગપોર, છાવણ બુડીઆ, ખજોદ.

નૈઋત્યમાં-અઠવા, ઉમરા, પીપલોદ, રૂંદ, વેસુ, મગદલા, આલવા, ગવીઅર, ડુમસ, ભીમપોર.

પશ્ચિમમાં-અડાજણ, પાલ, ભાઠા.

વાયવ્યમાં-રાંદેર, અંગીરાખાદ, પીસાદ, અંગીરપુરા, (કુરૂક્ષેત્ર)

—❧ મોટાં ગામે. ❧—

સુરત-તાપીને ડાબે કાંઠે શહેર ને બંદર છે, ખરડી, પાપડી, જમણ, વણાટકામ, ભરતકામ, હાથીઢાંત ને સુખડતું કોતરકામ વખણાય છે.

રાંદેર-તાપીને જમણે કાંઠે કરસો છે. રાંદેરી બોર વખણાય છે. વહોરાઓની વસ્તી વધારે છે. એમાં કપાસ પીલવાનું જીન તથા મ્યુનિસિપાલ્ટી છે.

કતારગામ-એમાં કંતારેશ્વર મહાદેવનું દહેડું છે, પાપડી ને કેરી વખણાય છે. અનાવલા બ્રાહ્મણની વસ્તી વધારે છે.

૩૬] બીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” બે આના.

સીંગણપોર—એમાં તાપીને કિનારે મરીમાતાનું દહેરું છે. પારસીની વસ્તી વધારે છે તાડી વખણાય છે.

ડભોલી—એમાં નાની બહુચરાળનું દહેરું છે. તાડી વખણાય છે.

વેડ—એમાં મોટી બહુચરાળનું દહેરું છે. જમરખ અને તાડી વખણાય છે.

કુલપોડા—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે છે. અહીંઆ હિંદુ-ઓનાં મુઠકાં દાટવા બાળવાની જગા (સ્મશાન) છે.

અમરોલી—બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલવે પહેલ વહેલી અહીંથી શરૂ થઈ હતી.

કુંભારીઆ—બાગાયતી ગામ છે. કેવડો, પીપર ને ચેરડી વખણાય છે.

સાણીઆ—અહીં શીતળા માતાનું દહેરું છે.

તલંગપોર—મોટું ગામ છે. અનાવલા પ્રાદ્યક્ષની વસ્તી વધારે છે.

ઉધના—સચીનના નવાબના તાબાનું ગામ છે. ધુળીઆ (લીડલંજન) મહાદેવનું દહેરું છે.

ઘોડદરા—અહીં આસપાળનું દહેરું છે, સાપ અથવા કુતરું કરડ્યું હોય તે એની બાધા રાખે છે.

સચીન—નવાબની રાજધાનીનું શહેર છે. મહેલ બેચા ફાયક છે.

ડુમસ—સચીનના નવાળ સાહેબનું ગામ તાપી નદીના મુખ આગળ છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. ખારીઈ ભાત, કેરી અને જમરૂખ વખણાય છે.

લીમપોર—સચીનના નવાળ સાહેબનું ગામ ફરીઆ કિનારે છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. લીમપોરીઆ હનુ-માનનું ફહેરું છે.

અશ્વિનીકુમાર—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે નાનું ગામ છે. અહીં શ્રી આચાર્યજી મહા પ્રભુજીની બેઠક છે. અહીંથી આગબોટમાં બેસી બહુધાન જવાય છે. માંડવીથી સાકટા તથા વાંસ નદી વાટે અહીં આવે છે. જત્રાનું ઠેકાણું છે.

કાપદ્રેરા—તાપી નદીને કાંઠે ઉજ્જડ ગામ છે. અહીં કાપદ્રેશ્વર મહાદેવનું ફહેરું છે.

ખજોદ—અહીં પરસીની વસ્તી વધારે છે. ખજુરાનાં ઝાડ ઘણાં છે. તાડી વખણાય છે.

ઉમર—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે છે. એમાં રામનાથ દેલા નામે મહાદેવનું ફહેરું છે. નીચ લોકો અહીં મુઠઠાં ખાળે છે.

અઠવા—અહીં ખેતીના પાક સંબંધી જાત જાતના અજમાયશ કરી ખેડુતોને બતાવવાને સારું એક ખેતર છે. અહીંઆ પોલીસ લાઈન્સ છે. તથા વનતા વિશ્રામ છે.

અડાજણ—એ તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે, પાપડી ને બાર વખણાય છે.

ભાઠા—તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે. બાર ને પાપડી વખણાય છે.

મોટાવરાછા—ઇનામી બાગાયતી ગામ છે. સુખડનાં ઝાડ ઘણાં થાય છે. આદુ, સુરણ ને રતાળુ પુષ્કળ થાય છે.

ઉંબેર—ઇનામી ગામ છે. મરચાં વખણાય છે.

ડુંભાલ—એમાં હનુમાનનું દહેરું છે.

❧ ઇનામી ગામો ૧૨ છે. ❧

મોટા વરાછા—પાઠકજીના વારસ પાસે છે. વાંઝ ને ડીંડોલી-ગગાધર શાસ્ત્રીના વારસ પાસે છે, ભેસ્તાન ને સોનારી-રોરવા વારસ પાસે છે. દહેલવાડા, ભાણોદ્રા ને ઉંબેર-અરદેશર કોટવાલના વારસ પાસે હતા. પુણા, વેસુ, આલવા, સણીઆમોદ-વડોદરાના નવાળ સાહેબના તાબામાં છે.

❧ ગાયકવાડી ગામો. ❧

જીઆવ, કરાડવા. ગોળ, ગણેણી.

સચીનના નવાળ સાહેબના ૧૬ ગામો.

સચીન, ઘોડાદરા, ઉંઘના, ડુમસ, ભીમપોર, વકથાણા, (રાવળા), ભાટીઆ, બોણુંદ, કનચાડ, ડંકનવાડા, સરોલી, ગવીઅર, સરસાણા, લાછપોર, ઊન, તરાજ.

ખાગાયતી ગામો.

પુષ્પા, કુંભારીઆ, સારોલી, વરાછા, કોસાડ, ભાઠા,
કતારગામ.

કરંજા.

રાંદેર, કતારગામ, કોસાડ, મોટા વરાછા, સચીન.

કરંજાનાં ઠેકાણાં.

કતારગામ, આંધિનીકુમાર, કુલપાડા, કુંભાલ, ઉંધના,
ઉમરા, ભીમપોર, સણીઆ, કાપદરા, ડભોલી, વેડ, ઘોડાદરા.

હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં

કુમસ, ભીમપોર.

થોડી વસ્તીવાળાં ગામો—નવાગામ, કરંજ, કાપદરા,
ટુંકી, ઉમરવાડા, આંજણાં, ખટોદરા, પનાસ, મનુરા,
ગોવાલક, હંતોરા, લેહવાડ, સોનતળાવ, લીંખાયત, ગાંગળા,
અંધસલા.

પારસીની વધારે વસ્તીવાળાં ગામો—સુરત, અઠા-
જણ, ભાઠા, અઠવા, ખજેહ, સીંગણપોર, ડભોલી, વેડ.

વહોરાની વધારે વસ્તીવાળાં ગામો—રાંદેર, મોટા
વરાછા, લાછપોર, કદ્દલેટા, સામરોહ, કછેલી.

મીઠ બંદર—જીઆવ, જુડીઆ, ઉંબર, અહીં પહેલા મીઠું પકવતા હતા.

તાડીનાં ગામે—વેસુ, ખજેદ, જુડીઆ, ખમરોલી, ગોવાલક, અઠવા, સીંગણપોર.

→ વખણાતી વસ્તુવાળાં ગામે

રાંદેર, અડાજણ, ભાઠા—ખેર.

કતારગામ, વેડ, હુમસ—જમરખ, કેરી.

વેડ, હોલોલી, સીંગણપોર—તાડી.

કુંભારીઆ—પીપર, શેઠી.

કતારગામ, પરવટ—મીનાં વાસણ.

ભાટપુર, ભાઠા, કતારગામ, હુમસ, વરાછા—ચાકભાજી.

આલના, હુમસ, ભીમપોર—ખારીડે ભાત.

વરાછા—રતાણ, મુરણ. આદુ ને ફણસ.

કોસાડ—ધી.

બીજા ધોરણ માટે

શીખવા શીખવવાનાં સર્વોપયોગી

સરળ સસ્તાં પુસ્તકો.

“ હિકેશન શિક્ષક ” ભા. ૨ અઢી આના.

“ મુખગણિત શિક્ષક ” ભા. ૩ બે આના.

“ અંકગણિતનાં મનોચત્ર ” ચાર આના.

ચોર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક બે આના.

હર્તા છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર—સુરત,

એકવાર જોવાથીજ, નહિ વાપરવા બદલ પસ્તાવો થ

“ડિક્ટેશન શિક્ષક”

ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો ચા આના.
 બાળપોથીના ૦-૨-૦ ત્રીજી ચોપડીના ૦-૩-
 પહેલી ચોપડીના ૦-૨-૦ ચોથી ચોપડીના ૦-૪
 બીજી ચોપડીના ૦-૨-૬ પાંચમી ચોપડીના ૦-૪
 કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો ત્રણ આના.

બીજા ધોરણ માટે ~~આ~~ અનુલવ સિદ્ધ

“અંગગણિતનાં મનોચત્ન” ચાર આ

હિંદુસ્તાનની ભૂગોળની ૪ આના.
 મુખ્ય ઇલાકાની ભૂગોળની } પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૫ આના.
 ગુજરાતની સાં ભૂગોળની ૩ આના.

“મુખગણિત શિક્ષક” દરેક ધોરણના છુટા મા

મુરત શહેરનો ૩ ૨
 ચોર્યાસી તાલુકાના } “ભૂગોળ શિક્ષક” ૨ ૨
 મુરત જિલ્લાના ૩ ૨

~~આ~~ મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત. ૪

બાળપોથીથી સાતમી સુધીના તેમજ કન્યા વાચનમા
 ત્રણે પુસ્તકોના અર્થ તૈયાર છે.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર-મુરત

